

HEINOLAN KAUPUNGIN KESTÄVÄN KEHITYKSEN TOIMINTAOHJELMA 2006 - 2010

I JOHDANTO

Heinolan kaupunginvaltuusto sitoutui kehittämään kaupunkia sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyuden pohjalta allekirjoittaessaan 15.4.1997 Aalborgin sopimuksen, joka on Euroopan kaupunkien ja kuntien sopimus toiminnasta kohti kestävästä kehitystä. Samalla kaupunginvaltuusto päätti, että Heinolan kaupungin oma kestävä kehitys toimintaohjelman laadinta käynnistetään. Työ käynnistyi keväällä 1998 "Kohti kestävä kehitys Heinolaa" -teemalla.

Heinolan kaupungin kestävä kehitys toimintaohjelma 1999 – 2004 syntyi viiden kansalaisryhmän pitkällisen työn tuloksena. Työryhmät järjestivät kestävä kehitys kansalaisfoorumiksi, joka tiivistä laajan aineiston yhtenäiseksi ohjelmaksi. Toimintaohjelma oli kansalaisfoorumien näkemys siitä, miten kaupungin organisaatio, yritykset, yhdistykset ja muut yhteisöt sekä kansalaiset voisivat toteuttaa kestävä kehitys periaatetta käytännössä. Ohjelma hyväksyttiin Heinolan kaupunginvaltuustossa 20.12.1999. Ohjelman toteutumista seurasi kansalaisfoorumi.

Heinolan kestävä kehitys ohjelman päivitys käynnistyi syksyllä 2005, jolloin järjestettiin 3 yleisötilaisuutta ajankohtaisista kestävä kehitys teemoista. Tilaisuuksien jälkeen oli mahdollisuus osallistua keskusteluun toimintaohjelman päivittämissä. Jotta ohjelma vastaisi paremmin heinolalaisten näkemyksiä, aiempaan kestävä kehitys toimintaohjelmaan pyydettiin lausuntoja n. 65:ltä heinolalaiselta yhdistykseltä. Keväällä kestävä kehitys ohjelman käsittelyä jatkettiin kolmessa teemaryhmässä. Näiden tapahtumien ja yhdistyksiltä saatujen lausuntojen pohjalta kestävä kehitys kansalaisfoorumi kokosi kestävä kehitys ohjelmaehdotuksen vuosille 2006 – 2010.

II VISIO: KESTÄVÄ KEHITYS HEINOLASSA VUONNA 2010

Toimintaohjelmassa on esitetty visio, millainen kestävä kehitys Heinolan tulisi olla vuonna 2010. Vision toteutumiseksi on koottu yhteen yleistavoitteet, jotka voidaan saavuttaa kaupungin organisaation, yritysten, yhdistysten ja muiden yhteisöjen sekä kansalaisten yhteistyöllä.

Yhdyskuntarakenne

Yhdyskuntasuunnittelun ja rakentamisen lähtökohtana on aina hankkeen ympäristövaikutusten arvioinnin antama tieto. Ekologinen rakentaminen ja asuinalueiden kehittäminen yhteistyössä asukkaiden kanssa luovat viihtyisiä, turvallisia ja terveellisiä asuinympäristöjä. Joukkoliikenteen toimintaedellytykset on turvattu ja kevyenliikenteen väylien verkosto on helposti saavutettavissa ja tuo käyttäjänsä aina torille

saakka. Oikoradan jatkaminen Heinolaan on yksi tavoite kestävän henkilö- ja tavaraliikenteen edistämiseksi pääkaupunkiseudun suuntaan.

Luonnon- ja ympäristönsuojelu

Heinolan luontoa koskevat tiedot on tallennettu kaupungin paikkatietojärjestelmään. Tietoja käytetään aktiivisesti kaikkien luonnonympäristöä muuttavien toimenpiteiden tai hankkeiden valmistelun pohjana siten, että arvokkaita luontokohteita ei enää tuhota. Tietoja uhanalaista lajeista ja merkittävistä elinympäristöistä päivitetään ja pidetään ajan tasalla. Luonnon monimuotoisuus on lisääntynyt tämän sekä niittyjen ja kotojen aktiivisen hoidon ansiosta. Pohjavesialueilla ei ole sijoitettu uusia riskikohteita ja vanhat riskikohteet on poistettu tai niiden riskienhallintaa on merkittävästi tehostettu. Vesistöihin kohdistuva kuormitusta on saatu vähennettyä parantamalla haja-asutusalueen jätevesijärjestelmiä ja kunnostamalla rehevöityneitä vesistöjä.

Kestävät tuotanto- ja kulutustavat

Yritykset ovat tiedostaneet ympäristöosaamisen merkityksen menestyksensä yritystoiminnan edellytyksenä. Yritykset tunnistavat oman toimintansa negatiiviset ympäristövaikutukset ja pyrkivät aktiivisesti pienentämään niitä. Heinolaan on syntynyt uutta ympäristö- ja kierrätysteknologiaan ja puunkäyttöön perustuvaa yritystoimintaa ja uusia työpaikkoja. Kestävä taloudellinen kehitys tukee kaupungin yleistä kehittymistä.

Maatalousyrittäjien toimeentulo on turvattu mm. liitännäiselinkeinojen, tuottajien yhteismarkkinoinnin ja luomutuotannon lisääntymisen avulla. Heinolan kauppiaiden kilpailukyky on parantunut, kun ostajia löytyy oman kaupungin sisältä.

Metsien ekologinen hoito ja luonnonarvojen huomioon ottaminen on ulotettu myös yksityismetsiin.

Kotimaisen puun käyttöä energian tuotannossa on lisätty merkittävästi, mikä on luonut uutta yritystoimintaa haja-asutusalueelle.

Kaikessa kulutuksessa pyritään luonnonvarojen, energian ja veden säästämiseen. Tarpeettoman tavaran ja erityisesti kertakäyttötuotteiden kulutuksesta on luovuttu. Palvelujen kysyntä on kasvanut. Syntyvien jätteiden kokonaismäärä on merkittävästi pienentynyt ja huomattava osa jätteistä hyödynnetään materiaalina tai energiana.

Asukkaiden ympäristötietoisuus on parantunut ympäristöneuvontapisteiden avulla, joita toimii ympäristötoimiston ja kierrätyskeskuksen yhteydessä.

Ihmisten hyvinvointi

Työttömyys on vähentynyt ja asukkaat ovat aktivoituneet toimimaan kotikaupunkinsa kehittämiseksi. Kulttuuri-, liikunta- ja muu harrastustoiminta on vilkasta ja ihmiset tuntevat itsensä sekä fyysisesti että psyykkisesti hyvinvoiviksi.

Kaikilla kaupungin asukkailla on mahdollisuus elää fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti hyvää elämää kaupungin eri osissa. Maaseudun autioituminen on pysäh-

tynyt ja muuttoliike on kääntymässä taajamista kyläkeskuksiin. Kyliä kehittämällä edistetään myös ihmisten hyvinvointia.

Perheen merkitys ja arvo on kasvanut, mistä johtuen lasten ja nuorten syrjäytyminen on vähentynyt.

Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatus on osa arkipäivää päivähoidossa sekä kouluissa. Opetussuunnitelmissa ympäristökasvatus on toteutettu läpäisyperiaatteella. Päivähoitohenkilökunnan ja opettajien ympäristötietoisuuden taso on hyvä. Lasten ja nuorten suhde luontoon ja ympäristöön on läheinen ja myönteinen. Luontosuhdetta syvennetään mm. maaseutuopetuksen avulla.

Kuluttajille on tarjolla helposti saatavaa ja kansantajuista tietoa kulutuksen ympäristöystävällisistä vaihtoehdoista.

III TOIMINTAOHJELMA

1. KESTÄVÄN KEHITYKSEN MUKAINEN MAANKÄYTTÖ

1.1. YHDYSKUNTASUUNNITTELU JA RAKENTAMINEN

Tavoite: Ympäristövaikutusten arviointi ja huomionotto

- Heinolan kaupungin omistamien alueiden maankäytön kokonaissuunnitelma laaditaan. Suunnitelmassa ratkaistaan mille alueille ohjataan rakentamista ja mitkä alueet jätetään yleiseen virkistyskäyttöön.
- Käynnistetään koko Heinolan aluetta koskevan yleiskaavan valmistelu. Yleiskaavassa hahmotetaan tulevaisuuden muutoksia ennalta varaten omia alueita asutukselle, virkistykselle, luonnolle ja teollisuudelle, ettei kehitys pääse etenemään eri osa-alueita huomioimatta.
- Kaupunkirakenne säilytetään tiiviinä ja yhtenäisenä palvelujen saatavuuden takaamiseksi.
- Kaupungin organisaatio sitoutuu arvioimaan ja ottamaan huomioon ympäristövaikutukset kaikissa hankkeissaan.
- Kaupungin organisaation eri asiantuntijatahojen edustajista kootaan ryhmä maankäytön suunnittelijoiden tueksi arvioimaan kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista kaavoitusprosessin eri vaiheissa.
- Kansallisen kaupunkipuiston alueelle laaditaan käyttösuunnitelma alueella sallittujen toimintojen tarkentamiseksi.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin tekninen toimi, hankkeiden suunnittelijat

Tavoite: Luonnonarvojen säilyminen ja virkistyskäyttömahdollisuuksien turvaaminen

- Maisemallisesti ja luonnon kannalta arvokkaat alueet pyritään säilyttämään rakentamattomina.
- Kaupunkirakennetta tiivistetään viheralueita supistamatta.
- Asukkaille taataan mahdollisuus luonnonläheisessä ympäristössä virkistäytymiseen myös uusilla asuinalueilla.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin tekninen toimi

Tavoite: Rakennusten rakentaminen kestäviksi, terveellisiksi ja energiaa säästäviksi

- Rakennusten sijoituksessa huomioidaan energiansäästönäkökohdat ja kaavoituksessa vältetään kaavoittamista epäedullisille alueille.
- Rakentamiseen valitaan ympäristön ja terveyden kannalta parhaat materiaalit.
- Rakennukset eristetään tehokkaasti energian säästämiseksi huomioiden riittävä ilmanvaihto.
- Rakennusmateriaalina suositaan kotimaista puuta.
- Matalaa ja tiivistä rakentamista suositaan, mutta samalla varataan riittävästi viheralueita ihmisten viihtyvyyden edistämiseksi.
- Kuntalaisia tiedotetaan energiatehokkaasta rakentamisesta ja lämmitysjärjestelmistä rakennusvalvonnan neuvonnan yhteydessä.
- Puurakentamista suositaan.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin tekninen toimi, rakennusvalvonta, rakennusurakoitsijat

Tavoite: Asuin ympäristön viihtyisyyttä lisätään

- Lähiö- ja kyläprojekteja toteutetaan eri osissa kaupunkia.
- Kaupunki tukee asukasyhdistysten ja kylätoimikuntien käynnistämiä kehittämishankkeita aktiivisesti.
- Asukas- ja kyläyhdistysten kehittämistoiminnot yhdistämällä edistetään Heinolan ”myyntivalttina” toimivia vahvoja kyliä.
- Kylien ja kaupunginosien historiaa ja tämän hetken mahdollisuuksia esitteleviä kirjasia laaditaan.
- Taajamien palvelut saatetaan kuntoon vesi- ja jätevesihuollon sekä tiestön osalta.
- Vesiosuuskuntia kehitetään paremman vesi- ja jätevesihuollon järjestämiseksi haja-asutusalueelle kylätoiminnan yhteydessä.

Vastuutahot: asukasyhdistykset, kylätoimikunnat, Heinolan kaupungin organisaatio, maaseututoimi

1.2. LIIKENNE

Tavoite: Jouto- ja kevyttä liikennettä suositaan

- Pyörätiet rakennetaan niin, että niitä pitkin on pääsy ydinkeskustaan myös haja-asutusalueelta.
- Kevyen liikenteen väyliä lisätään, rakentamisessa pyritään hyödyntämään mm. ylijäämämassoja.
- Haja-asutusalueen joukkoliikennepalvelut säilytetään.
- Erityisryhmät otetaan huomioon jo liikenneväylien suunnittelussa.
- Oikoradan jatko-osuus pyritään saamaan Heinolaan.
- Raskas liikenne ohjataan vähemmän häiriötä aiheuttaville reiteille pois asutuksen lähistöltä.
- Edistetään vesiliikennettä mm. tavarakuljetusten osalta.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin tekninen toimi, Tielaitos, liikennöitsijät, vammaisneuvosto

2. LUONNON- JA YMPÄRISTÖNSUOJELU

2.1. LUONNON MONIMUOTOISUUS

Tavoite: Arvokkaiden luontokohteiden suojeleminen

- Heinolan kaupungin omistamille maille perustetaan uusia luonnonsuojelualueita.
- Arvokkaat luontokohteet ja uhanalaisten lajien esiintymisalueet säilytetään.
- Annetaan maanomistajille ja asukkaille koulutusta ja valistusta luonnon arvoista ja niiden huomioon ottamisesta.
- Suunnittelu- ja rakentamishankkeissa huomioidaan tieto arvokkaista luontokohteista jo hankkeiden suunnitteluvaiheessa.
- Uhanalaisista lajeista ja elinympäristöistä kootaan uutta tietoa virallisista lähteistä, paikallisilta asiantuntijoilta ja luontoharrastajilta kaupungin paikkatietokantaan.
- Pyritään edistämään puistojen ja muiden viheralueiden esteettisyyttä Heinolan kansallisen kaupunkipuiston alueella.

Vastuutahot: Heinolan kaupunki (tekninen toimi, viherpalvelut, metsätöimistö, ympäristötoimi, rakennusvalvonta), Hämeen - Uudenmaan metsäkeskus, Itä-Hämeen metsänhoitoyhdistys ry, Itä-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys ry, Hämeen ympäristökeskus, kuntalaiset ja maanomistajat

Tavoite: Luonnon monimuotoisuuden lisääminen

- Olemassa olevia niittyjä ja ketoja hoidetaan ja uusia luodaan.
- Lajikohtaisia suunnitelmia uhanalaisten ja hävinneiden lajien palauttamiseksi tehdään ja toteutetaan.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin ympäristötoimi, viherpalvelut ja metsätoimisto, maaseututoimi, Itä-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys ry, Hämeen ympäristökeskus, maanomistajat

2.2. LUONNON VIRKISTYSKÄYTTÖ

Tavoite: Virkistyskäytön toteuttaminen luontoa kunnioittaen

- Polut ja muut luontoliikuntareitit sijoitetaan maastoon siten, ettei niistä aiheudu haittaa luonnolle.
- Moottoriajoneuvojen maastossa liikkumista minimoidaan. Moottoriajoneuvojen maastoajo ohjataan virallisille reiteille.
- Kannustetaan kaupunkilaisia lihasvoimalla tapahtuvaan liikkumiseen.
- Heinolan luontoliikkumismahdollisuuksista tiedotetaan aktiivisesti.
- Polkuverkostoa laajennetaan, polut viitoitetaan ja säilytetään hyväkuntoisina.
- Kävely- ja hiihtoreittejä lisätään maaseutualueella.
- Soutu- ja melontareittejä sekä metsähiihtolatuja lisätään.
- Rannat säilytetään pääosin luonnontilaisina ja asukkaiden virkistyskäyttöön soveltuvina.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin liikuntatoimi, ympäristötoimi, liikuntajärjestöt

2.3. POHJAVEDET JA VESISTÖT

Tavoite: Pohjavesien säilyttäminen puhtaina

- Kaavoituksella ohjataan pohjavesille haitallisia toimintoja pois tärkeiltä pohjavesialueilta.
- Kasvipeitteen ja maannoskerroksen poistamisesta pohjavesialueilla vältetään pintavesien valumisen ja pohjavesien yleisen nuhraantumisen estämiseksi.
- Tiesuolaus minimoidaan.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin tekninen toimi ja ympäristötoimi, Tielaitos

Tavoite: Vesistöjen suojeleminen

- Kuivakäymälöitä suositetaan loma-asutuksessa.
- Kunnallinen vesihuoltojärjestelmä järjestetään haja-asutusalueen asutuskeskittymisiin vesistöjen suojelemiseksi jätevesikuormitukselta.
- Haja-asutusalueiden jätevesihuollon järjestämistä edistetään tiedotus- ja neuvontatoiminnalla.
- Haja-asutusalueen jätevesiselvityksien laatimisen apuna käytetään mökki /kylätalkkareita ja ympäristötoimiston asiantuntemusta.
- Vesistöjen tilasta sekä tilaan vaikuttavista tekijöistä tiedotetaan aktiivisesti. Vesistöjen käyttäjille annetaan ohjeita ja tarvittaessa määräyksiä vesistöjen suojelemaan liittyvissä asioissa.

- Organisoidaan yhteistyössä vesistöjen käyttäjien ja omistajien kanssa vesistöjen kunnostushankkeita sekä laaditaan ohjeistusta sopivista hoitomuodoista.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin ympäristötoimi, tekninen toimi, rakennusvalvonta, kalastuskunnat, kylätoimikunnat, Hämeen ympäristökeskus

3. KESTÄVIEN TUOTANTO- JA KULUTUSTAPOJEN EDISTÄMINEN

3.1. YRITYSTOIMINTA

Tavoite: Ympäristövastuullisen yritystoiminnan edistäminen

- Eryteisesti pk-yrityksiä kannustetaan ympäristöasioiden hallintajärjestelmien laadintaan.
- Palkitaan vuosittain pk-yrityksiä, jotka ovat kehittäneet omaa ympäristöosaamistaan.
- Kauppaliikkeitä kannustetaan ottamaan valikoimiinsa vähemmän pakattuja tuotteita.
- Kannustetaan yrityksiä tekemään energiansäästösuunnitelmia ja suosimaan luonnonvarojen säästäviä tuotantomenetelmiä.
- Yrittäjien ympäristöosaamista tukevaa neuvontaa ja ohjausta annetaan.

Vastuutahot: yritykset, yrittäjäjärjestöt, Heinolan kaupungin elinkeinotoimi, ympäristötoimi ja LAKES

Tavoite: Kierrätysteknologian osaamisen hyödyntäminen

- Heinolassa toimivien kierrätysteknologia-yritysten osaamista hyödynnetään uuden yritystoiminnan käynnistämisessä.
- Kierrätysteknologiaan perustuvat olemassa olevat työpaikat säilytetään.

Vastuutahot: yritykset, yrittäjäjärjestöt, Heinolan kaupungin elinkeinotoimi ja ympäristötoimi

Tavoite: Heinola profiloituu "metsäkuntana"

- Elvytetään paikallista puuosaamista ja houkutellaan paikkakunnalle uutta työvälistä puuteollisuutta.
- Rakennuspuutavaran kierrätystä ja polttopuupilkkeiden tuottamista edistetään.
- Heinolassa tuotetun puun jalostusastetta nostetaan.

Vastuutahot: yritykset, yrittäjäjärjestöt, metsäalan järjestöt, LAKES, Heinolan kaupungin metsätoimi

3.2. MAA- JA METSÄTALOUS

Tavoite: Maaseudun elinkeinojen ja elinvoimaisuuden edistäminen

- Maaseutu pyritään pitämään asuttuna tukemalla lomatoimintaa ja maaseutumatkailua.
- Heinolan kylien yhteinen näyteikkuna ja suoramyyntipiste perustetaan uuden liikenneaseman tiloihin samoin kuin tontti- ja kiinteistöpankki.
- Uusia tuotantosuuntia kuten energiakasvien viljelyä edistetään.
- Tuottajien yhteistoimintaa ja verkostoitumista edistetään toiminnan kannattavuuden parantamiseksi (esimerkkeinä tuotantorenkaat, koneosuuskunnat ja yhteismarkkinointi).
- Kartoitetaan tilojen halukkuutta ja mahdollisuuksia liitännäiselinkeinojen kehittämiseen.
- Markkinointia ja suoramyyntiä kehitetään.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin maaseututoimi, tuottajajärjestöt, kylätoimikunnat, tuottajat

Tavoite: Luonnonvarojen huomioiminen sekä luonnon monimuotoisuuden säilyminen metsätaloudessa

- Hakuusuunnitelmat tarkastetaan etukäteen arvokkaiden luontokohteiden suojelemiseksi.
- Metsienhoito ja hakkuut tehdään maaperää, pintakasvillisuutta ja luontoa säästämällä.
- Metsien ekologinen hoito pyritään ulottamaan myös yksityismetsiin (muutoksen tulee perustua vapaaehtoisuuteen).
- Luontoon ja metsänhoitoon liittyvistä uusista ja ajankohtaisista aiheista järjestetään päättäjille ja metsänomistajille tiedotus- ja keskustelutilaisuuksia.
- Sekametsiä ja puustoltaan eri ikäkauteen kuuluvia metsiä lisätään.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin metsä-, ympäristö- ja tekninen toimi, Itä-Hämeen metsänhoitoyhdistys ry, Hämeen - Uudenmaan metsäkeskus

Tavoite: Luomu- ja lähituotannon tukeminen ja edistäminen

- Paikallisia luomuviljelijöitä kannustetaan yhteistyöhön sekä lisäämään ja laajentamaan tuotantoaan.
- Luomutuotteiden eduista ihmisten terveydelle ja luonnon hoidolle tiedotetaan aktiivisesti.
- Kaupungin ruokahuollossa pyritään käyttämään mahdollisimman paljon kotimaisia elintarvikkeita sekä lähialueen lähi- ja luomutuotteita.
- Luomutuotteiden tunnettavuuden lisäämiseksi järjestetään luomuruoka -päiviä kaupungin eri laitoksissa yhteistyössä viljelijöiden kanssa.
- Luomu- ja lähituotteiden kilpailukykyä ja saatavuutta edistetään.
- Lähialueyhteistyötä edistetään tuottajien välillä mm. konekannan osalta sekä karja- ja viljatilojen välillä.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin maaseutu-, ympäristö-, terveys- ja tekninen toimi sekä luomuviljelijät

3.3. LUONNONVAROJEN KULUTUS

Tavoite: Siirrytään ekologisesti tuotetun energian käyttöön

- Kotimaisen bioenergian käyttöä lisätään.
- tiedotetaan aktiivisesti energiantuotannon ympäristöhaitoista ja energiantuotannon ympäristöystävällisistä vaihtoehdoista.
- Kaupungissa siirrytään käyttämään ekosähköä.
- Lämpöpumppujen, maalämmön ym. käyttöä lisätään.

Vastuutahot: paikallinen kaukolämmön tuottaja, Heinolan kaupungin tekninen toimi, maaseututoimi ja ympäristötoimi, paikalliset lämpöyrittäjät

Tavoite: Luonnonvarojen kulutuksen vähentäminen

- Tiedotetaan kotimaisten ja lähialueiden tuotteiden suosimisen merkityksestä terveyden, ympäristön ja kansantalouden kannalta.
- Kaupungin tavarat ja palvelut pyritään hankkimaan ensisijaisesti kotimaasta.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin keskushallinto ja eri tulosalueet

Tavoite: Energian ja veden säästäminen

- Uusissa kiinteistöissä ja kiinteistöremonteissa pyritään alentamaan energian ja veden kulutusta käyttämällä uusinta tekniikkaa.
- Kaupungin omistamista kiinteistöistä tehdään energiakatselmuksent ja laaditaan energiansäästöohjelmat.
- Energian- ja veden säästön keinoista ja hyödyistä tiedotetaan.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin keskushallinto ja eri tulosalueet, kiinteistön omistajat, isännöitsijät, taloyhtiöt

Tavoite: Jätteiden synnyn ehkäisy ja hyvin toteutettu jätehuolto

- Kaupungin hankinnat tehdään suurissa erissä yksittäispakkauksia välttäen.
- Kaupungin toimipisteissä vältetään kertakäyttöastioiden käyttöä.
- Kotipalvelun ruoka-annoksien jakamisessa vältetään kertakäyttöasioita.
- Tiedotetaan aktiivisesti jätteiden aiheuttamista haitoista ja keinoista välttää jätteen syntyä.
- Järjestetään opastettuja asukasretkiä jätteenkäsittelypaikoille.
- Hyötyjätteiden erilliskeräilyä haja-asutusalueella tehostetaan.
- Hyödyntämiskelpoiselle rakennusjätteelle järjestetään keräyspaikka ja jatkokäyttö.
- Tiedotetaan erilliskerättyjen jätteiden jatkokäytöstä.
- Yrityksille annetaan tehostettua jäteneuvontaa.

Vastuutahot: alueellinen jätehuolto-yhtiö, Heinolan kaupungin tulosalueet; erityisesti hankintatoimi, sosiaalityö ja ympäristötoimi, kylätoimikunnat

Tavoite: Kemikaalien käytön aiheuttamien haittojen vähentäminen

- Kaupungin toimipisteissä pyritään haitallisten kemikaalien käytön lopettamiseen.
- Yritystoiminnassa pyritään siirtymään parhaaseen saatavilla olevaan tekniikkaan laitteissa, joilla käsitellään kemikaaleja.
- Tiedotetaan aktiivisesti kemikaalien käytön aiheuttamista haitoista ja haitallisten kemikaalien ympäristöystävällisistä vaihtoehdoista.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin keskushallinto ja tulosalueet, yritykset

4 IHMISTEN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN

4.1 IHMISTEN HYVINVOINTI JA TERVEYS

Tavoite: Väestökadon pysäyttäminen: Muuttotappio muuttovoitoksi

- Kehitetään senioriasumista (eläkeläisille omia taloja).
- Uusia asuntoalueita kaavoitetaan niin, että palvelut ovat helposti saavutettavissa.
- Kaupungin imago positiiviseksi.
- Ohitien varsi kaavoitetaan liiketonteiksi ja liiketontteja markkinoidaan tien varrella.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin keskushallinto, tekninen toimi, kaikki kaupunkilaiset

Tavoite: Ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

- Heinolan terveystieteellisen ja päihdepoliittisen ohjelman päivittämistä edistetään.
- Lisätään luonnossa liikkumisen mahdollisuuksia ja tiedotetaan niistä tehokkaasti.
- Työnantajat panostavat työntekijöiden työkyvyn ylläpitämiseen ja kuntoutukseen jokaisen omaa vastuuta oman terveyden ylläpidosta korostetaan (esim. tupakoinnin lopettaminen, liikunnan lisääminen). Ennaltaehkäisevistä toimista tiedotetaan.
- Keväistä katupölyä vähennetään.
- Kuulovammaisten osallistumismahdollisuuksia ja kulttuuripalveluja edistetään parantamalla kuunteluolosuhteita eri tilaisuuksissa.
- Ylläpidetään terveyden hoidossa ainakin nykyinen taso turvaamalla hyvät perusterveydenhoitopalvelut.
- Arjen turvallisuutta parannetaan.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin sosiaali-, terveys- ja vapaa-aikatoimi, järjestöt, seurakunnat, Heinolan mielenterveyskeskus, Heinolan työyhteisöt, seurakunnat

Tavoite: Lasten ja nuorten tulevaisuuden turvaaminen

- Lapsiin ja nuoriin panostetaan, sillä tulevaisuuteen tähtäävät ratkaisut vaikuttavat merkittävästi heidän elämäänsä. Lapsille perustetaan oma tulosalue, jonka piiriin kuuluvat neuvolat, päiväkodit ja perusopetus.
- Lasten kunnon ylläpitämiseen, liikuntaan ja mielekkääseen tekemiseen varataan riittävästi resursseja. Asennekasvatuksella tuetaan lasten ja nuorten itsensä hoidamisen ja terveyden ylläpidon omaksumista jo pienestä pitäen.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin sosiaali-, terveys- ja vapaa-aikatoimi, järjestöt

Tavoite: Ikääntyvistä kuntalaisista huolehtiminen

- Vanhusten kotona asumista tuetaan jo varhaisessa vaiheessa panostamalla kuntouttavaan toimintaan sekä vanhusten kotihoitomahdollisuuksia tuetaan.
- Vuosittain kartoitetaan 75 v. täyttäneiden asukkaiden tilanne talouden, sairauksien, kotiavun, turvallisuuden ja sosiaalisten suhteiden kannalta. Jokaiselle henkilölle laaditaan henkilökohtainen suunnitelma välttämällä liikaa holhoamista.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin sosiaali- ja terveystoimi, järjestöt

4.2 IHMISTEN OSALLISTUMIS- JA TOIMINTAMAHDOLLISUUDET

Tavoite: Avoin tiedottaminen ja ihmisten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen

- Järjestetään kaupunkilaisille avoimia keskustelutilaisuuksia kaupungin kehittämisen linjoista.
- Kaupunki tiedottaa asioista jo valmisteluvaiheessa.
- Kaupunki tiedottaa palveluista ja harrastamahdollisuuksista uusille asukkaille kiinteistövälittäjien kautta kiinteistökaupan yhteydessä tai suoraan kirjeellä.
- Kaupungin toimipisteet esittelevät toimintaansa perusteellisesti ja mahdollisimman avoimesti asukkaille järjestäen avoimien ovien päiviä sekä osallistumalla erilaisiin tapahtumiin, kuten messuille.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin keskushallinto ja tulosalueet

Tavoite: Työllisyyden parantaminen

- Säilytetään nykyinen nuorten työpajatoiminta.
- Edistetään ja kehitetään etätyö- ja etäpalvelumahdollisuuksia hyödyntäen valtakunnallista kehitystä ja kehittämällä Heinolalle omat sovellutukset.
- Edistetään osuuskuntien ja työvoimavuokrauksen käyttöönottoa.
- Vuorotteluvapaan sekä osa-aikatyön tekemisen mahdollisuutta edistetään.
- Kehitetään maaseudun palveluyritystoimintaa.
- Kaupungin hankinnoissa suositaan kotikunnan yrittäjiä.

Vastuutahot: Heinolan kaupunki, työvoimatoimisto, yritykset, järjestöt

Tavoite: Kulttuuri-, harrastus- ja yhdistystoiminnan tukeminen

- Kulttuuri- ja harrastusmahdollisuuksista tiedotetaan aktiivisesti esitteissä, lehdissä ja yleisillä ilmoitustauluilla sekä internetissä.
- Vuosittaisten harrastemessujen järjestämistä jatketaan.
- Säilytetään kaupungissa korkea terveys- ja kuntoliikuntapalveluiden taso.
- Säilytetään korkea kulttuuripalveluiden taso.
- Säilytetään aktiivinen yhdistystoiminta.
- Turvataan edulliset puitteet yhdistysten ennaltaehkäisevään toimintaan.
- Kirjaston materiaalihankintoihin, erityisesti tietokirjallisuuteen, ja palveluiden asiakaslähtöiseen kehittämiseen panostetaan jatkuvasti, lisätään materiaalin vaihtoa sivu- ja pääkirjaston välillä.
- Urheilualueet saatetaan ympäristöltään hyvään kuntoon sekä ympäristön että käyttäjien kannalta suunnittelemalla ja toimimalla yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin vapaa-aika-, kulttuuri-, sosiaali-, koulu- ja ympäristötoimi, järjestöt

Tavoite: Maaseudun säilyttäminen asuttuna

- Maaseudun tunnettavuuden ja työn kunnioituksen lisääminen.
- Maaseudun tontti- ja kiinteistöpankin perustaminen.
- Kehitetään yhteisöideaa ja ekoyhteisöasumista maaseudulla.
- Kutsutaksitoiminnan lisääminen.
- Haja-asutusalueen perheiden yhteistä tekemistä tuetaan.
- Infrastrukturi saatetaan kuntoon maaseudulla, niin tuetaan taajaman viheralueiden säilymistä.
- Haja-asutusalueen kokoontumistilat laitetaan kuntoon ja hyödynnetään olemassa olevia rakennuksia harrastusmahdollisuuksien edistämiseksi.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin maaseutu-, ympäristö-, kulttuuri- ja tekninen toimi, kylätoimikunnat, järjestöt

Tavoite: Maahan- ja paluumuuttajien kotiutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan

- noudatetaan kaupungin laatimaa kotouttamisohjelmaa.
- kouluissa ja päiväkodeissa annetaan opetusta erilaisista kulttuureista sekä järjestetään monikulttuuritapahtumia.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin koulu- ja sosiaalitoimi, työvoimatoimisto, järjestöt

4.3 PERHEET

Tavoite: Perheiden eheyttäminen ja perheiden yhteistoiminnan lisääminen

- Kannustetaan perheitä yhteiseen toimintaan järjestämällä vuosittain koko perheelle tarkoitettuja tapahtumia ja toimintaa.
- Tuetaan lapsiperheitä tekemällä lastenhoitoavun saaminen mahdollisimman helpoksi.
- Perheiden hyvinvointia parannetaan suosimalla rauhallisia elinympäristöjä ja pienempiä kouluja, jotka tukevat psyykkistä hyvinvointia.

Vastuutahot: Heinolan kaupunki, yritykset, järjestöt

Tavoite: Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen

- Nuorten työpajan toimintaa jatketaan.
- Suositellaan perustettavaksi nuorille nettikahvila, joka olisi auki iltaisin.
- Välly-toiminta käynnistetään uudelleen.
- Etsitään kummiperheitä lapsiperheille, jotka tarvitsevat ulkopuolista tukea.
- Painotetaan kaikkien yhteisvastuuta lapsista ja nuorista.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin sosiaali-, terveys-, koulu-, nuoriso- ja vapaa-aikatoimi, järjestöt, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, seurakunnat, työvoimatoimisto, aikuiset, yrittäjät

Tavoite: Lapsuuden turvaaminen

- Lasten oikeutta olla lapsi tulisi edistää mm. rajoittamalla tv:n ja internetin käyttöä.
- Lapset huomioidaan. Työelämän ja perheen yhteensovittaminen tehdään helpomaksi lasten vanhemmille.
- Vanhempien lastensa kanssa kotona viettämää aikaa arvostetaan.

Vastuutahot: Heinolan kaupunki, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, vanhemmat, työnantajat

5. YMPÄRISTÖTIETOISUUDEN EDISTÄMINEN

Tavoite: Ympäristötietoisuuden ja kestävien elämäntapojen edistäminen

- Ympäristöneuvontaa annetaan asukkaille ympäristötoimistossa ja kierrätyskeskuksessa.
- Järjestetään kilpailuja, tempauksia ja tapahtumia kestävä kehityksen teemalla.
- Kestävä kehityksen toteutuminen huomioidaan Heinolan uusissa hankkeissa.
- Kotien ympäristötietoisuutta ja kestäviä elämäntapoja edistetään lehtikirjoituksin ja laadittavin teemaesittein.
- Itä-Häme -lehden kestävä kehityksen palstaa ylläpidetään.

- Laaditaan nuoriso- ja urheiluseuroille ym. tahoille omat kestävän kehityksen säännöt, joihin sitoutuessaan ne voivat toimia ympäristövastuullisemmin ja saada imagoetua.
- Kansalaisopisto järjestää opintopiirin aikuisten ympäristökasvatuksesta.
- Koulujen ja päiväkotien ympäristökasvatusta lisätään.
- Ilkivaltaa estetään korostamalla jokaisen omaa vastuuta elinympäristöstään.
- Neuvontaa jätehuollosta ja kestävästä kehityksestä lisätään aikuisille.

Vastuutahot: koulu- ja ympäristötoimi, aikuisopetukseen suuntautuneet oppilaitokset, Opetusalan Kurssikeskus, kansalaisopisto, yhdistykset, toimijat, toimintojen harjoittajat, kodit

Tavoite: Ympäristökasvatuksen edellytysten luominen

- Opettajille järjestetään koulutusta ympäristökasvatukseen liittyvistä teemoista.
- Päiväkotien ja koulujen pihat kunnostetaan monimuotoisiksi ja virikkeellisiksi.
- Ympäristökasvatus otetaan yhdeksi teemaksi rippikouluissa.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin sosiaali-, koulu- ja ympäristötoimi, seurakunnat

Tavoite: Ympäristökasvatusta edistetään osana päivähoiton ja koulujen arkea

- Kaikki päiväkodit, koulut ja oppilaitokset ottavat ympäristökasvatuksen osaksi toimintaansa.
- Metsämörri -tyyppistä koulutusta toteutetaan kaikissa päiväkodeissa.
- Järjestetään lapsille konkreettisia tapahtumia luonnon keskellä.
- Päiväkodit, koulut ja oppilaitokset tekevät oman ympäristökatselmuksen sekä laativat oman kestävän kehityksen toimintaohjelman.
- Päiväkotien ja koulujen yhteistyön lisäämiseksi järjestetään yhteistä toimintaa.
- Yläasteilla ja lukioissa järjestetään ympäristöaiheisia soveltavia kursseja.
- Luonto- ja elämysretkeily otetaan osaksi koulujen toimintaa.
- Kirppu- ja vaihtoritoimintaa harjoitetaan myös kouluissa.
- Kouluihin ja päiväkoteihin perustetaan kestävän kehityksen –kerhoja.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin sosiaali-, koulu- ja ympäristötoimi

Tavoite: Maaseutu- ja maatalousaiheisen opetuksen järjestäminen kouluissa

- Koulujen opetusohjelmiin sisällytetään maaseutuaiheisia teemoja ja kursseja.
- Opettaja koulutetaan maaseutuun ja maatalouteen liittyvissä asioissa.
- Lukioissa järjestetään kursseja esim. maatalouden ympäristövaikutuksista.
- Järjestetään työharjoittelumahdollisuus maataloilille.
- Kouluilla tulee olla mahdollisuus viljelypalstojen vuokraukseen.

Vastuutahot: Heinolan kaupungin koulu- ja maaseututoimi